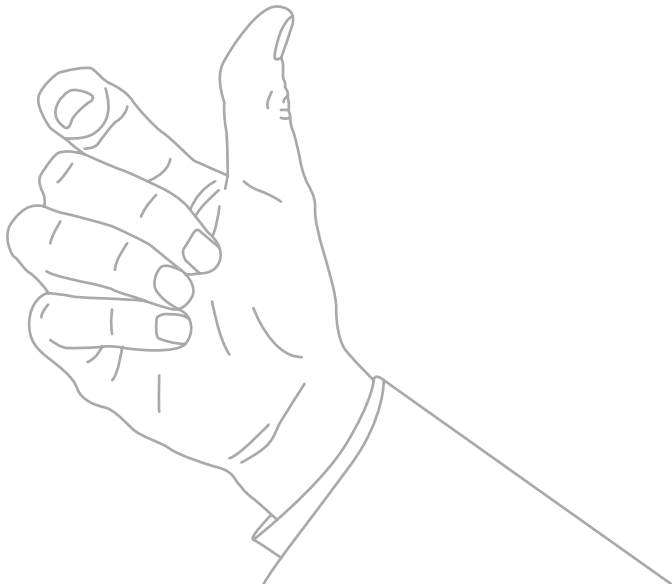

Johan Lambrecht

ALLES WAT JE *NU* MOET WETEN OVER EC NOMIE

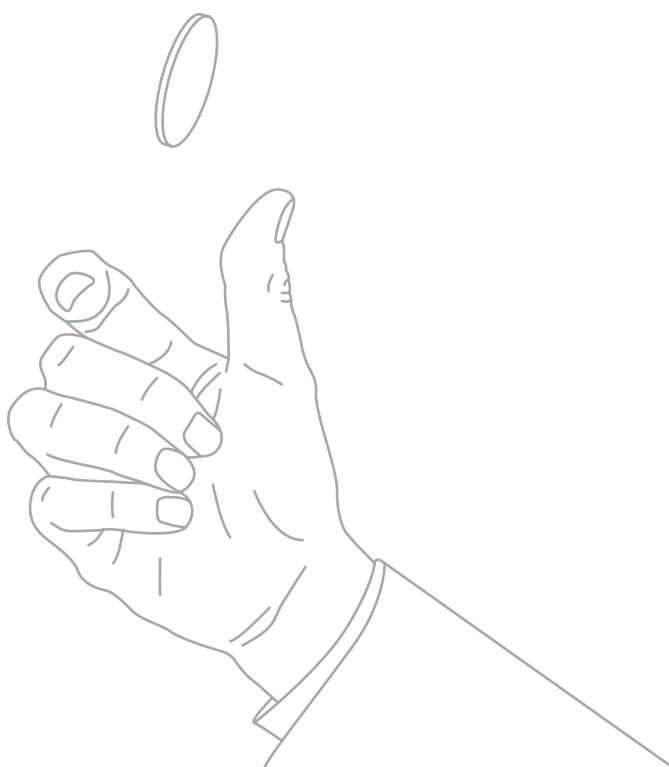

Lannoo
Campus

Inhoud

Over <i>Alles wat je nu moet weten over economie</i>	7
Inleiding	11
Dankwoord	23
1. Economische groei: een noodzakelijk kwaad?	27
2. Van economische groei naar recessies en depressies	105
3. Inflatie: extremen zijn nooit goed	137
4. Geld: meer dan munten en biljetten	165
5. Rente: de prijs van geld	191
6. Arbeidsmarkt: grote uitdagingen	205
7. Overheidsfinanciën: het eeuwige zorgkind	223
8. Betalingsbalans en internationale handel: hoog op de agenda	241
Nawoord	275
Bijlagen	281
Eindnoten	299
Bibliografie	311
Index	325

Over Alles wat je nu moet weten over economie

'Dit boek levert een perfecte bijdrage aan de economische kennis van de burger. Het benadert de economische wereld op een zeer originele manier en is bovendien ook geschreven in "mentaal", op een werkelijk voor iedereen zeer verhelderende wijze. En dat is op zich al een heel grote verdienste. Johan Lambrecht schrijft als hoogleraar dan ook niet alleen voor zijn studenten maar voor, zeg maar, de "modale burger". Die is wel vaker het noorden kwijt in de veelheid van vaak tegenstrijdige economische berichten, maar die toch zo graag als betrokken burger wil snappen waar het nu exact over gaat. Die kans wordt hem met dit boek geboden. Ik durf het aan werkelijk iedereen aan te bevelen. Want zelfs als man uit het vak, ging hier soms een wereld opnieuw open. Als lid van Probus Costa Blanca hebben wij ook ten volle de uitdagende lezing – eerder een veelstemmig gesprek – ter zake gewaardeerd van prof. dr. Johan Lambrecht. Aan de heerlijke en leerrijke discussie kwam geen einde. Of: hoe boeiend economie kan zijn!'

Johan De Vylder | Gewezen chef economie Persbureau Belga

'Dit boek gaat over gevoelige materie, want het raakt aan de welvaart van iedereen. Maar hoe leg je dat uit? Vaak verschuilen ook zogenaamde experts zich achter een mistgordijn van onbegrijpelijk jargon. Johan Lambrecht bewijst dat het anders kan. Dankzij zijn jarenlange ervaring in universitair onderwijs en onderzoek beheerst hij de kunst om complexe thema's helder en begrijpelijk uiteen te zetten. En zoals we van hem gewend zijn, is elke zin inhoudelijk correct. Zelfs bij "Alles wat je nu moet weten over economie" is factchecken voor hem routine.'

Jan Degadt | Professor dr. em.

'Professor Johan Lambrecht brengt economische geletterdheid meeslepend aan de man in klare en aanstekelijke taal, doordrenkt van hedendaagse en vroegere economische en maatschappelijke realiteit. Zijn boek is echt een verrijking voor iedere lezer.'

Arthur De Neve | Leraar economie, secundair onderwijs

‘Zoals zijn studenten aan de KU Leuven gewend zijn, biedt professor Lambrecht ook in dit boek een heldere en toegankelijke kijk op de economische wereld in al haar facetten. Hij heeft het talent om je van begin tot eind te boeien, zonder zich te verliezen in eindeloze formules. Dit boek is daar opnieuw een uitstekend voorbeeld van.’

Anne-Katrien Van Hoeymissen | Oud-studente

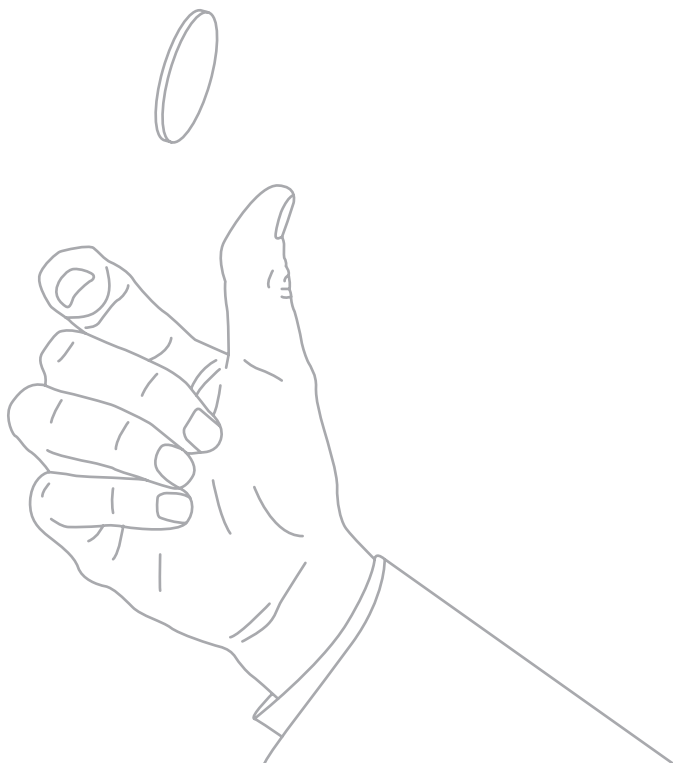
‘Om een juist perspectief te kunnen geven aan de politiek-economische berichtgeving die dagelijks op ons afkomt, is het absoluut nodig dat iedereen over een essentiële kennis economie beschikt. Professor Johan Lambrecht slaagt er met dit boek wonderwel in om de lezer mee te nemen in een achttal hoofdstukken die de basisbegrippen van economie en zoveel meer behandelen. Dat professor Johan Lambrecht een indrukwekkend belesen persoon is die de nationale en internationale actualiteit op de voet volgt, blijkt overduidelijk uit de bibliografie bij het boek. Daardoor slaagt hij er (opnieuw) in om alle zaken op een eenvoudige, leesbare manier te verwoorden en de onderlinge verbanden tussen deze begrippen zeer goed te duiden. Ook de terugkoppeling naar feiten of gebeurtenissen uit het verleden is ontzettend leerrijk. Daarom bevelen wij het boek “Alles wat je nu moet weten over economie” warm aan.’

Francis Rysman | Accountant en bedrijfsrevisor Vandelanotte

‘In deze tumultueuze tijd worden we dagelijks geconfronteerd met zowel economische waarheden als met economische nonsens. Terecht vraagt Johan Lambrecht zich af of er ook “economische ongeletterden” deel uitmaken van de wereldwijde club beleidsmakers. Tijd dus om ook onze kennis bij te spijkeren. Op zijn gekende en begrijpelijke manier geeft professor Johan Lambrecht inzicht in de fundamentele economische begrippen en concepten, met een toetsing aan de actualiteit en de realiteit. Brandend actueel, een absolute “must-read” om deze woelige scharnierperiode te begrijpen.’

Nicolas De Schuyter | Zaakvoerder NDS Consult

Inleiding

Dit boek wil in de eerste plaats bijdragen aan je economische geletterdheid. Daarnaast wil ik met mijn uitleg over het economisch beleid een dam opwerpen tegen oprukken-de populistische economie. Ik streef ernaar die twee doelstellingen te verwezenlijken met toegankelijk taalgebruik, zonder formules en abstracte grafieken. Zo wil ik economie opnieuw boeiend, realistisch en begrijpelijk maken.

Heel wat academici wantrouwen de kunst van het eenvoudig verwoorden. ‘Complexiteit lijkt voor hen synoniem met kwaliteit, maar dat is een drogreden. Een idee wordt niet slechter als je het eenvoudiger formuleert. Het is snobistisch om te denken dat alleen wie schrijft in “academees” – het taalgebruik van academici – een belangrijke waarheid kan vertellen.’¹

Economische ongeletterdheid in het tijdperk van de dwaasheid

‘Onze president is economisch ongeletterd’, kopte Steven Rattner op 4 augustus 2025 in *The New York Times*. Rattner, adviseur van de minister van Financiën tijdens het presidentschap van Barack Obama, verwees daarmee naar Donald Trump.

Volgens hem is Trump fundamenteel onwetend over de meest elementaire en onbetwistbare economische principes, zoals blijkt uit zijn chaotische tarievenoorlog (zie hoofdstuk 8). Trump is overigens niet de eerste Amerikaanse president die economisch analfabetisme wordt verweten. In de jaren 1920 schreef men over Herbert Hoover, president van de Verenigde Staten van 1929 tot 1933: ‘Hoover kent niets van financiën, niets van handel en niets van economie.’²

Zowel Trump als Hoover worden als pretentieuus afgeschilderd. ‘Niets arroganter dan onkunde’, merkte de Nederlandse bijbelhistoricus Erasmus al scherp op in de zestiende eeuw.³ Toch doen politici er goed aan de economie nauwgezet te volgen. Denk maar aan de Amerikaanse presidentsverkiezingen van 1992, waarin de democraat Bill Clinton het opnam tegen de republikein George H. W. Bush. Clinton gebruikte de slagzin *It’s the economy, stupid!* (‘Het is de economie, domoor!’) – en won de verkiezingen.

Rattner spoorde zijn kinderen tijdens hun universiteitsjaren aan om minstens één cursus economie te volgen. Volgens hem is economische ongeletterdheid bijna even problematisch als niet kunnen lezen of schrijven. Toch blijven economie en economische statistieken voor veel mensen een gesloten boek. Brits onderzoek toont bijvoorbeeld aan dat gangbare economische begrippen vaak onvoldoende of helemaal niet gekend zijn.⁴

Zo wordt het bruto binnenlands product (bbp, zie hoofdstuk 1) slecht begrepen: minder dan de helft van de mensen kan het correct definiëren, terwijl het begrip voortdurend opduikt in media en politiek.

Ook de interpretatie van economische cijfers loopt vaak mis. Een lagere inflatiegraad (zie hoofdstuk 3) wordt geregeld gezien als een prijsdaling, terwijl een daling van 3 naar 2 procent nog altijd betekent dat prijzen blijven stijgen – alleen minder snel. Veel mensen denken bovendien dat de inflatie hoger ligt dan de officiële cijfers aangeven. Die misvattingen voeden het wantrouwen, omdat ze botsen met wat mensen dagelijks ervaren. Daardoor verliest de economie aan geloofwaardigheid en schuiven mensen de inzichten van economen gemakkelijk terzijde wanneer die niet overeenkomen met hun eigen gevoel.

Tegelijk beseffen veel mensen dat hun economische kennis tekortschiet, terwijl hun interesse groot is. Dat is logisch: economie raakt je elke dag. Denk aan belastingen, je boodschappen, koopkracht, pensioenen of werk. Cartoonist Kamagurka verwoordt het scherp: ‘(...) economie is toch eigenlijk het ware leven. 99 procent van het nieuws is voor mij economisch nieuws.’

Economie beïnvloedt iedereen – soms op een pijnlijke manier – en is te belangrijk om alleen aan experts over te laten. Daarom moet economie evolueren van een technische discipline naar een publieke dialoog. Met voldoende economische kennis kun je economische aankondigingen en beleidsbeslissingen kritisch beoordelen. Zo verklein je de kans dat je zwicht voor de sirenenzang van populisten en gevaarlijke demagogen.

Populisme is een politieke stijl die uitgaat van een vermeende strijd van ‘het volk’ tegen het establishment en de elites. Populisten presenteren zich daarbij als de enige echte vertegenwoordigers van ‘de gewone mensen’, tegenover oneerlijke elites. Hun boodschap is eenvoudig: ‘Ik ben het volk en het volk ben ik.’ Wie het niet met hen eens is, hoort er volgens die redenering niet bij en wordt al snel als tegenstander of vijand bestempeld.⁵

Populisme is de achilleshiel van een democratie en wordt vaak veroorzaakt door een slechte economische toestand.⁶ Onderzoek naar de economische gevolgen van populisme sinds 1900 toont evenwel aan dat het beleid van populisten op lange termijn schadelijk is.⁷ Hun recepten lijken op korte termijn aantrekkelijk, maar laten nadien een economische puinhoop achter. Vijftien jaar nadat een land door een linkse of rechtse populist is bestuurd, ligt de levensstandaard gemiddeld 10 procent lager dan in vergelijkbare landen zonder populistisch beleid. Die achteruitgang doet zich voor ongeacht regio, tijdperk of ideologie.

De accenten verschillen: linkse populisten kiezen vaker voor hogere belastingen, meer regulering en herverdeling, terwijl rechtse populistten inzetten op economisch nationalisme en protectionisme. Maar hun impact vertoont opvallende gelijkenissen.

Na hun machtsperiode gaat niet alleen de economie achteruit, ook de kwaliteit van instellingen lijdt eronder. Populisten keren zich vaak tegen onafhankelijke instellingen zoals rechtbanken, universiteiten en centrale banken. De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, vrije en eerlijke verkiezingen en de persvrijheid komen al snel onder druk te staan.

Zelfs tien jaar later blijven de institutionele gevolgen voelbaar.

Volgens de Lets-Amerikaanse filosofe Judith Shklar is een gedegen niveau van politiek – politieke geletterdheid – bij de burger een vereiste voor de democratie.⁸ We kunnen het woord politiek zonder meer vervangen door economie. Meer dan ooit zijn economische kennis en een constructief-kritische ingesteldheid van belang. We zijn immers getuige van iets angstaanjagends: de tirannie van de dwaasheid. Volgens politicoloog Fouad Gandoul is die triomf van de dwaasheid de echte crisis van onze tijd.⁹ Miljoenen mensen verkeren in een toestand van dwaasheid en slagen er niet meer in door de simplistische leugens van de macht heen te kijken.

Gandoul verwijst daarbij naar de Duitse theoloog en verzetsstrijder Dietrich Bonhoeffer, die in 1945 door het naziregime werd vermoord. Bonhoeffer ontwikkelde een theorie over dwaasheid die vandaag opnieuw brandend actueel lijkt.¹⁰ Volgens hem is dwaasheid geen aangeboren afwijking, maar een sociaal gebrek. Mensen worden niet als dwazen geboren, maar kunnen onder bepaalde omstandigheden dwaas worden gemaakt of toelaten dat dwaasheid zich van hen meester maakt.

Voor Bonhoeffer is dwaasheid het grootste kwaad voor een samenleving, omdat ze eenvoudiger te dragen is dan de verantwoordelijkheid die gepaard gaat met echte vrijheid, vorming en kennis. Dwaze mensen kunnen daardoor bijdragen aan grote maatschappelijke slecht-

heid zonder dat zelf volledig te beseffen. Door hun volgzzaamheid en gebrek aan kritisch denken legitimeren ze politieke macht die tot radicale ontsporingen in staat is. Dwaasheid wordt zo een machtig wapen in handen van tirannen.

Kan een samenleving zich bevrijden van die ketenen van dwaasheid? Bonhoeffer reikt twee vormen van bevrijding aan: een uiterlijke en een innerlijke bevrijding. Politieke beleidsmakers moeten volgens hem in de eerste plaats de onafhankelijkheid en wijsheid van de bevolking versterken. Die uiterlijke bevrijding effent vervolgens het pad voor innerlijke vrijheid en kritisch denken.

Bonhoeffers theorie doet denken aan het werk *De vrijwillige onderwerping* van de Franse denker Étienne de La Boétie uit de zestiende eeuw. Daarin schrijft de La Boétie dat boeken en kennis mensen meer dan wat ook het onderscheidingsvermogen geven om de tirannie te herkennen en te haten.¹¹

Hij legt verder uit dat tirannen lang aan de macht kunnen blijven, omdat ze onder meer sluwe methodes hanteren om hun onderdanen dom te maken en te houden. Onder een tirannie gaat in één klap met de vrijheid ook de moed verloren. 'Onderworpen mensen verliezen behalve krijgsmoed ook in alle andere zaken hun geestdrift, ze zijn weekhartig, moedeloos en niet tot iets groots in staat. De tirannen weten dat heel goed, en wanneer die zien dat ze daartoe neigen, zien ze erop toe hen nog lamlendiger te maken.'¹²

De woorden van de La Boétie blijven ook vandaag relevant. Vorming en individueel kritisch denken zijn cruciaal om ons te bevrijden van dwaasheid en om ons niet vrijwillig aan tirannie te onderwerpen. Ook economische kennis speelt daarin een belangrijke rol. Onze economiebeheersing – die zich onder meer vertaalt in stemgedrag en maatschappelijke reacties – kan helpen voorkomen dat economisch beleid in verkeerde handen terechtkomt. Een zware verkiezingsnederlaag blijft immers de meest doeltreffende manier om machtsmisbruikers en autocraten af te remmen, ook al zullen sommigen zelfs dan de verkiezingsuitslag blijven betwisten.¹³

Geo-economie in een tumultueus tijdsgewricht

We leven niet alleen in het tijdperk van de dwaasheid, maar ook in een tumultueus tijdsgewricht. De voorbije jaren zijn we niet gespaard gebleven van crisissen: de financieel-economische crisis, de COVID-19-pandemie, de oorlog van Rusland in Oekraïne, de energiecrisis, de klimaatrampen enzovoort. Er wordt zelfs gewag gemaakt van een polycrisis: een situatie waarin meerdere onderling verbonden en elkaar versterkende crises tegelijkertijd optreden. Daardoor zijn economische, ecologische, sociale en politieke problemen nauw met elkaar verweven.

Die polycrisis heeft geleid tot nieuwe economische begrippen, zoals graaiflatie (zie hoofdstuk 3). Graaiflatie, een samentrekking van de woorden 'graaien' en 'inflatie', werd door de leden van Onze Taal gekozen tot het 'Onze Taal-woord van 2023'. Het verwijst naar de hebzucht van grote bedrijven, die misbruik maken van de stijgende kosten door er een schep bovenop te doen en extra winsten te incasseren. Een ander economisch begrip dat opgeld doet, is geo-economie. Geo-economie wordt gedefinieerd als het gebruik van economische instrumenten voor politieke doeleinden, zoals de bevordering en verdediging van nationale belangen. Dergelijke instrumenten omvatten handelstarieven, regelgevende beperkingen, agressieve muntmanipulaties, controle over de export van energie en van zeldzame aardmetalen, ... Het gebruik ervan door landen als China en de Verenigde Staten luidt een nieuw tijdperk van geo-economie en van patriottisch kapitalisme in. Vanuit hun politieke macht bedienen China en de Verenigde Staten zich gretig van die instrumenten. Die obsessie met machtspolitiek vertoont akelelijke gelijkenissen met de jaren dertig van de vorige eeuw.¹⁴ De huidige geo-economie vergiftigt de bron en vormt een serieuze bedreiging voor de beleidswereld.¹⁵ Laten we dat eens illustreren aan de hand van de Verenigde Staten en China.¹⁶

Zeker onder het presidentschap van Trump hebben de Verenigde Staten zich ontpopt als een extractieve supermacht. De Amerikanen gebruiken handelspolitiek om via importtarieven inkomsten binnen te rijden. Ze proberen vreemd kapitaal aan te trekken via handelstarieven en handelsdeals. Ze dreigen met vergeldingsmaatregelen tegen landen die weigeren te investeren in de Verenigde Staten. Op die manier willen ze opnieuw industrialiseren en de economie van economische partners verzwakken. De Verenigde Staten sleutelen aan internationale belastingakkoorden en dreigen met sancties tegen landen die een belastingverhoging invoeren die Amerikaanse multinationals treft. Ze willen het gebruik afdwingen van digitale munten die in dollars zijn uitgedrukt en zo de dominantie van de dollar herbevestigen. Ze leggen aan economische partners de Amerikaanse standaarden en regels op. Trump zelf gebruikt onzekerheid als wapen om zoveel mogelijk te krijgen voor zo min mogelijk in ruil daarvoor.¹⁷ De Trump-regering maakt zich ook schuldig aan indirecte extractie. Ze draagt niet bij aan het aanpakken

van wereldwijde uitdagingen, waarvan ze het bestaan vaak staalhard ontkent. Daardoor moeten andere landen opdraaien voor de negatieve externe effecten, die de Verenigde Staten mede veroorzaken. De Amerikanen gedragen zich als de eigenaar van een appartement – het grootste – die weigert te betalen voor de gemeenschappelijke lasten die hij afwentelt op de andere eigenaars. De Verenigde Staten zijn tevens een afhankelijkheids-supermacht dankzij hun wereldwijde financiële dominantie en hoogtechnologische netwerken.

China heeft zich vooral opgeworpen als een afhankelijkheids-supermacht. Om een supermacht te kunnen worden, heeft China een economisch groeimodel gevolgd dat stoelt op investeringen en export. Eenmaal een economische supermacht heeft ze andere landen in toenemende mate van haar afhankelijk gemaakt. Ze controleert sleutelonderdelen van de toevoerketens en kritische grondstoffen, verleent krediet aan landen, investeert in het buitenland en stapelt buitenlandse activa op. De afhankelijkheids-supermacht van China blijkt zeer goed uit haar dominantie in zeldzame aardmetalen.¹⁸ Die zijn cruciaal voor de fabricatie van specifieke producten, zoals wagens, computers en telefoons. China produceert 95 procent van de zeldzame aardmetalen in de wereld en levert 70 procent van de zeldzame aardmetalen die de eurozone invoert. Ook andere landen zijn voor de zeldzame aardmetalen sterk afhankelijk van China. De Verenigde Staten importeren bijvoorbeeld 80 procent van de zeldzame aardmetalen vanuit China. De eurozone is voor de zeldzame aardmetalen ook onrechtstreeks afhankelijk van China. Ongeveer een kwart van de Europese bedrijven koopt namelijk zijn aardmetalen via één tussenschakel. Die intermediair is vaak een Amerikaans technologisch bedrijf (Apple, Intel en Microsoft), dat producten vervaardigt met zeldzame aardmetalen vanuit China. Als China geen zeldzame aardmetalen meer levert aan die Amerikaanse bedrijven, kunnen zij hun producten ook niet meer leveren aan Europese ondernemingen. Verstoringen in de toeleveringsketen van zeldzame aardmetalen uit China kunnen Europa dus zwaar treffen. Die aardmetalen zijn voor China een druk- of controlepunt (*choke point*): een deel van de globale economie waarin een land een dominante positie heeft en waarvoor weinig of geen alternatieven bestaan.¹⁹

China heeft er eveneens voor gezorgd dat ze zelf minder afhankelijk is van buitenlandse druk en van buitenlandse technologie. De Chinezen zijn ook deels een extractieve supermacht. Ze verdringen de buitenlandse concurrentie in sectoren waar ze (quasi) monopolie hebben (bijvoorbeeld zonnepanelen, elektrische batterijen, zeldzame grondstoffen, ...). Ze controleren verder de productie en export van sommige grondstoffen in lage-inkomenslanden in Afrika en Azië.

Waar bevindt de Europese Unie zich? De Europese Unie zit als onvoltooide supermacht geprangd tussen de extractieve supermacht de Verenigde Staten en de afhanke-

lijkheids-supermacht China. Nochtans kan de Europese Unie worden beschouwd als een supermacht. Ze telt ongeveer 450 miljoen inwoners (meer dan de Verenigde Staten met bijna 350 miljoen inwoners) en is de tweede grootste economie ter wereld (na de Verenigde Staten). Door het overwicht van de nationale belangen kan ze echter onvoldoende een geopolitieke en geo-economische vuist maken tegen de Verenigde Staten en China. Volgens de Canadees-Chinese filosoof Dan Wang heeft de Europese Unie gewoon geen strategie om macht te hebben en lijkt ze zelfs geen macht meer te willen. Hij oordeelt dat Europeanen niet hongerig genoeg zijn en meer optimisme over het verleden vertonen dan over de toekomst.²⁰ Volgens Pierre Wunsch en Geert Langenus van de Nationale Bank van België lijdt de Europese Unie aan ‘Eurosclerose 2.0’.²¹ Uit een grootschalige enquête in 2025 blijkt inderdaad dat de Europeanen pessimistisch zijn over de toekomst van hun regio.²² De helft van de geënquêteerden in de Europese Unie is daarover pessimistisch (18 procent is optimistisch). In het Verenigd Koninkrijk is zelfs twee derde pessimistisch over de toekomst van hun land (9 procent is optimistisch). Ook in de Verenigde Staten overheerst het pessimisme: 54 procent is er pessimistisch over de toekomst van hun land (een vijfde is optimistisch). De onderdanen van de Europese Unie onderschrijven eveneens de machteloosheid van de Europese Unie. Voor 46 procent van hen is de Europese Unie geen macht die op gelijke voet kan onderhandelen met wereldmachten als de Verenigde Staten en China (39 procent ziet de Europese Unie wel als een evenwaardige macht). Die machteloosheid van de Europese Unie wordt ook toegeschreven aan het feit dat ‘Brussel’ een bureaucratie is.²³ Ze is goed in processen en wetgeving, maar niet in snel handelen. Toch mag het regelgevende kind niet met het badwater worden weggegooid. Een zekere mate van regulering en van administratie is nodig. Ten eerste garandeert bureaucratie in een democratie dat iedereen gelijk is voor de wet. Ten tweede beschermt zij tegen wispelturige machthebbers. Ten derde zorgen regels die concurrentie garanderen voor innovatie en ondernemerschap. Ten vierde worden consumenten, milieu, gezondheid, veiligheid enzovoort door regels beschermd. Na rampen wordt er vaak geschreeuwd voor striktere regel- en wetgeving, wat de wetgevingsparadox illustreert. Ten vijfde is bureaucratie een relatief concept. De administratieve rompslomp van vandaag kan namelijk de gerespecteerde norm van morgen worden. Overdreven bureaucratie is natuurlijk nadelig. Paperassen kunnen ondernemerschap en werk aantasten. De Duitse socioloog Max Weber had het over de ijzeren kooi, een beeld voor een maatschappij die zo gefocust kan geraken op efficiëntie dat ze vrijheid en creativiteit onderdrukt. Doorgeslagen bureaucratie kan ook ontaarden in onverschilligheid voor mensenlevens, zowel in duistere regimes als in democratieën. We citeren even de Nederlandse politica Renske Leijten: ‘Eenvoudige, anonieme besluiten hebben grote impact op mensenlevens, en het rechtzetten en herstellen van fouten gemaakt door de overheid kosten ongenadig veel tijd. Tijd die mensen niet hebben, maar die een overheid niet raakt.’²⁴ Voor Holocaustoverlever en schrijver Elie Wiesel, Nobelprijswinnaar voor de Vrede in 1986, is onverschilligheid het meest verraderlijke

gevaar voor de mens. Het tegendeel van liefde is geen haat, maar onverschilligheid. Wiesel beschouwt onverschilligheid als de ultieme drijfkracht van het kwaad.²⁵

Overregulering is duidelijk uit den boze. Het andere uiterste – een doorgeschoten deregulering – is evenzeer verwerpelijk. Vooral sommige techbro's scanderen de Grote Deregulering, gesymboliseerd door de kettingzaag, en zelfregulering. Hun techbedrijven hebben duidelijk gemaakt dat zelfregulering een lachertje is.

Economische kennis maakt ons bewust van de draagwijdte van geo-economie. Ze hoedt ons ook voor verkeerde maatregelen, zoals de kettingzaagpolitiek.²⁶

Ondoorzichtig taalgebruik door jaloerse economen

Economen willen hun discipline boetsen tot een ware, exacte wetenschap, terwijl economie bovenal een sociale, morele, 'zachte' en menswetenschap is. Ze benijden de exacte wetenschappen zoals fysica (*physics envy*). Volgens de Franse fysicus Jean-Philippe Bouchaud zijn economen veeleer afgunstig op wiskunde (*mathematics envy*) dan op fysica: 'Ze willen alleen maar stellingen bewijzen. Dat is mijn grootste ergernis over economen. Ze lijken meer geïnteresseerd in het oplossen van logische problemen en esthetische puzzels dan in een diep verlangen om te begrijpen wat de echte drijvende krachten zijn.'²⁷ Tahir Farooq uit een gelijkaardige kritiek in de Financial Times: 'Zolang economen geen wiskundige instrumenten gebruiken die beter de werking van reële wereldsystemen weerspiegelen, zullen ze blijven vastzitten in een doodlopende straat. Dat verklaart misschien waarom economie haar reputatie als sombere wetenschap heeft verdiend en nog steeds verdient.'²⁸

De Britse econome Joan Robinson haatte de evolutie, vooral onder Amerikaanse economen, om te vertrouwen op ingewikkelde wiskunde om de logica van economische theorie te begrijpen. Ze zei: 'Doordat ik nooit wiskunde had geleerd, was ik genoodzaakt om na te denken.' Volgens Robinson had het studeren van economie als doel te leren hoe je kon vermijden om door economen te worden misleid. In haar tijd was Robinson een vreemde eend in de economische bijt. Toen zij in de jaren 1920 aan de universiteit van Cambridge studeerde, gaf die universiteit geen diploma's aan vrouwen, ook niet als ze slaagden voor hun examens. Om in het economisch vakgebied door te kunnen dringen, moest Robinson dan ook met iets baanbrekends op de proppen komen. Dat lukte haar wonderwel met de publicatie van haar eerste boek *De Economie van Imperfekte Concurrentie* (*The Economics of Imperfect Competition*), dat een nieuwe verklaring van het gedrag van bedrijven gaf.²⁹ Robinson vestigde ook de aandacht op

monopsonies: monopolies aan de vraag- of koperszijde. Als enige koper of vrager van een goed neemt de monopsonist een machtspositie in tegenover zijn leveranciers. Zo kan hij lagere aankooprijzen bedingen, die hij niet of onvoldoende doorgeeft aan zijn klanten. Ook de Brit John Maynard Keynes, die weleens als de grootste econoom van de twintigste eeuw wordt beschouwd, stond zeer weigerachtig tegenover de inspanningen om economie om te turnen in een wiskundige wetenschap. Volgens hem is het voor economen en beleidsmakers niet mogelijk om met enige zekerheid relaties tussen sleutelvariabelen te schatten. Er zit immers te veel onzekerheid in de economie en ook psychologische factoren spelen een te grote rol. In 1924 gaf Keynes de volgende omschrijving van een econoom: 'Goede, of zelfs bekwame, economen zijn evenwel de zeldzaamste vogels. Een gemakkelijk onderwerp, waarin zeer weinigen uitblinken! De paradox vindt misschien zijn verklaring in het feit dat de meester-econoom een zeldzame combinatie van talenten moet bezitten (...). Hij moet in zekere mate wiskundige, historicus, staatsman, filosoof zijn (...). Hij moet het heden bestuderen in het licht van het verleden met het oog op de toekomst.'³⁰

Met dit werk keren we terug naar de wortels en de ziel van de economische discipline. We zijn vergeten dat economie oorspronkelijk als kunst werd omschreven. De Griekse schrijver Xenophon bezigde voor het eerst de term economie. In de Griekse oudheid gaf hij de volgende definitie van economie: de praktijk van gezinsmanagement als een kunst. De terugkeer naar de realiteit, naar de praktijk en naar de ziel is ook de keuze en de wens van veel studenten. Na de financieel-economische crisis van 2007-2009 kwamen economiestudenten in Frankrijk, Groot-Brittannië en de Verenigde Staten in opstand tegen de manier waarop economie werd gedoceerd. Ze verlieten de leslokalen en hielden petities. Hun kritiek was vierledig: (1) gebrek aan toepassing in de realiteit; (2) geen andere zienswijzen; (3) ontbreken van geschiedenis; (4) gebrek aan kritisch denken. Studenten hebben ondertussen wereldwijd de beweging *Rethinking Economics* opgericht (zie www.rethinkeconomics.org). Die beweging wil de cursussen economie hervormen en ze pleit voor meer openheid, diversiteit, engagement en reflectie in het economisch vakgebied.

Structuur van het boek

In dit boek bespreek ik acht kernconcepten die centraal staan in de politiek-economische berichtgeving en het beleid:

1. economische groei
2. recessie en depressie
3. inflatie

4. geld
5. rente
6. arbeidsmarkt
7. overheidsfinanciën
8. betalingsbalans en internationale handel

Elk hoofdstuk begint met voorbeelden uit de actualiteit. Aan het einde vind je een samenvatting met kernpunten, waarin vooral veelvoorkomende misvattingen worden verduidelijkt.

Waar dat nuttig is, vermeld ik ook de Engelse termen, omdat die vaak ingeburgerd zijn. Achteraan in het boek vind je bovendien een verklarende woordenlijst.

Zo kun je dit boek niet alleen lezen van begin tot eind, maar ook later opnieuw raadplegen als naslagwerk.